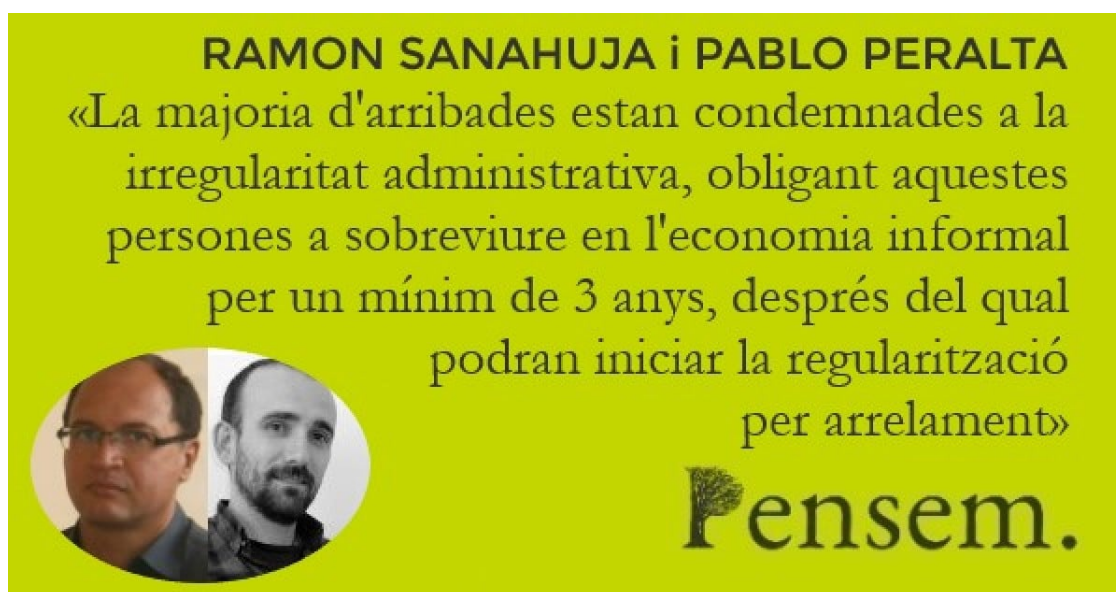

Més enllà del refugi, com estem acollint?

Les persones -refugiades o migrants- seguiran arribant a les ciutats, més enllà del que facin l'Estat o les autonomies | Espanya no és un país amb tradició d'acollir: al 2018 es van denegar 3 de cada 4 sol·licituds

Immigrants fent cua davant d'una Oficina d'Atenció al Ciutadà per sol·licitar l'arrelament social. | Lluís Vilaró

El refugi va ocupar una gran part de la realitat mediàtica des que es va difondre la imatge del cos sense vida de l'Aylán Kurdi en una platja de Turquia, el setembre de 2015. La resposta ciutadana i institucional va ser desigual, però sense cap dubte, molt localitzada a l'àmbit local.

Des de les grans migracions del s. XIX, aquest ha estat un assumpte preeminentment urbà. **L'actual taxa de població urbana mundial supera el 53%** (Capeáns, 2006). Segons l'OIM, **més del 60% de persones migrants i refugiades viuen en ciutats**, doncs "l'anonimat, la densitat de població i la concentració dels recursos associats a la vida urbana brinden possibilitats per escapar de la violència i començar una nova vida" (OIM, 2015).

@pensem_cat

Les dades del padró 2019 xifren en 1.650.358 els residents a Barcelona, amb un increment en termes absoluts de 21.422 persones en l'últim any. **El nombre d'empadronades nascudes a l'estranger és el 26% (434.000)**. Barcelona es configura com una ciutat súper-diversa on actualment hi viu la generació més diversa de la història recent. **Així, sorgeix la necessitat de treballar per la pau i la cohesió social**, de la qual se'n deriva l'obligació d'atendre a una multitud d'éssers humans als quals la llei nega uns drets per la identificació entre ciutadania i nacionalitat (Delgado 2007).

Aquell setembre de 2015, i davant la manca d'acció del govern central, Barcelona es va autodeclarar "ciutat refugi", una resposta ràpida i, en un principi, més política i mediàtica que

efectiva. El pas del temps va demostrar que, es publiciti més o menys, les ciutats són refugi d'aquelles persones que arriben esperant trobar una vida millor o buscant seguretat. La qüestió, en tot cas, rau en decidir ser o no ciutats acollidores... i això sí que depèn de les institucions municipals.

En aquest període s'ha passat del missatge reivindicatiu de les ciutats refugi a la realitat de les ciutats acollidores. Unes ciutats que afronten el desafiament de l'acollida i de la garantia de la plena ciutadania i el repte de donar resposta a tot aïllo que no cobreix l'autoritat estatal. Des de 1989, l'epicentre d'aquestes polítiques ha estat el Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats (SAIER). Un servei municipal, que ofereix informació, assessorament i suport sobre immigració, refugi, emigració i retorn voluntari a qualsevol ciutadà Barcelona. Orienta les persones sobre la realitat del refugi a Espanya i el procediment per sol·licitar-ho, preparant-lo per enfrontar les gestions a fer davant l'Administració de l'Estat i, un cop formalitzada la sol·licitud, sobre com accedir al programa d'atenció social que proporciona l'estat.

Al 2015, els sol·licitants d'asil atesos al SAIER representaven només el 15% (de 8.000 persones ateses). Al 2019 s'arribarà al 48% de les de les 24.000 projectades.

Cal destacar que **el refugi és una competència de l'Estat i és aquest qui està obligat a estudiar les peticions d'asil** i proporcionar atenció a aquells persones que ho necessitin. Aquest programa ha vist com el nombre de peticions es multiplicaven, amb la qual cosa ha hagut de dur a terme un gran esforç per poder assumir l'increment.

S'estructura com un sistema mixt de gestió, que inclou tant dispositius d'allotjament temporal gestionats pel Ministeri d'Ocupació i Seguretat Social a través de la Secretaria d'Estat de Migracions [els Centres d'Acollida a Refugiats (CAR)], com els que gestionen ONGs especialitzades. El finançament d'aquestes depèn de la Direcció General de Migracions i es porta a terme mitjançant convocatòries competitives de subvencions.

Actualment, aquesta xarxa consta de més de 8.000 places d'allotjament temporal a tot Espanya, i prop de 800 a Barcelona.

El programa, amb caràcter general, té una durada d'entre 18 i 24 mesos en funció de la vulnerabilitat de les persones, i es desenvolupa en diferents fases:

- Fase prèvia d'Avaluació i Derivació (Fase zero): la primera acollida. Comprèn el termini previ a la primera entrevista a l'Oficina d'Atenció al Refugiat (OAR). Amb durada màxima de 30 dies.
- Fase d'Acollida (Primera fase): acollida en una plaça d'allotjament temporal amb cobertura de manutenció, diners de butxaca, atenció psicosocial, inserció laboral i aprenentatge de l'idioma. Aquesta fase té una durada màxima de sis mesos.
- Fase d'Integració (Segona fase): pèrdua de la cobertura d'allotjament i de manutenció. Aquesta fase suposa intervenció social i un ajut econòmic, en ocasions acompanyat d'un altre pel pagament del lloguer. Té una durada màxima de sis mesos.
- Fase d'Autonomia (Tercera fase): inclou atenció i seguiments eventuais o esporàdics en funció de les necessitats de la persona.

La porta d'entrada d'aquest programa a la província de Barcelona es troba al SAIER. L'Ajuntament proporciona a l'operador (Creu Roja) la infraestructura i els serveis de traducció.

El disseny de les diferents fases d'atenció social, molt solvents sobre el paper, es troba a la pràctica amb dificultats i deficiències que se supleixen amb recursos municipals, sense que es vegi cap tendència a descentralitzar o coordinar la gestió del programa.[1] **Molts sol·licitants són convidats a traslladar-se de província, on existeixen places disponibles, mobilitat que si no**

és acceptada suposa la pèrdua dels ajuts. Aquest ajuts són iguals a tot l'Estat, sense atendre les diferències dels mercats immobiliaris. La rigidesa del programa fa que moltes persones hi renunciïn o en siguin expulsades, generant situacions de vulnerabilitat no atesa.

Fins a la data desconexem els indicadors d'avaluació d'aquest programa, però l'experiència diu que moltes de les famílies i sol·licitants d'asil, finalitzat el seu pas pel programa, manquen del nivell d'autonomia com per valdre's per elles mateixes i es dirigeixen als serveis socials municipals. **La manca de comunicació entre l'Estat i l'administració local genera desconeixement del periple viscut i fa difícil dissenyar plans de treball ajustats.**

Un altre problema és l'elevat nombre de denegacions d'asil. Espanya no és un país amb tradició d'acollir. Al 2018 es van denegar 3 de cada 4 sol·licituds, la qual cosa obliga les persones a sortir dels dispositius d'atenció en el termini de 15 dies.

La denegació ja és de per si molt greu, i més si arriba al cap de dos anys, tot i que la Llei d'asil (PDF) estableix per a la resolució un termini de 6 mesos. Malgrat ser un sistema garantista pel reconeixement de drets (sanitat, atenció jurídica, permís de treball...), es tracta d'un marc legal inacabat i la seva aplicació obre la porta a no poques queixes.

Barcelona ha triplicat en dos anys el nombre de persones que el Servei d'Atenció a Immigrants, Emigrants i Refugiats (SAIER) atén amb relació al refugi. Foto: Ajuntament de Barcelona.

A gener de 2019, 78.710 resolucions restaven pendents de resposta. Des de llavors i fins el setembre 2019 s'han formalitzat 82.000 sol·licituds noves. D'aquestes, 75.458 es van formalitzar a territori nacional, 4.728 en frontera, 1.586 als CIE i 243 a ambaixada.

Aquestes xifres, que mostren com la forma més usual d'arribada és a través del fluxos migratoris ordinaris, conviden a dues reflexions. En primer lloc una **imperiosa necessitat de promoció de vies legals i segures per tal d'evitar haver de jugar-se la vida per poder sol·licitar protecció internacional**, mitjançant el desenvolupament de l'article 38 de la Llei d'asil, el qual hauria d'establir la possibilitat de sol·licitar protecció internacional en missions diplomàtiques. I en segon lloc, com l'augment d'aquestes sol·licituds es pot deure a un millor coneixement dels drets, o la troballa del refugi una via garantista i generadora d'oportunitats.

Malgrat tot, davant el nombre tan important de denegacions, i les restriccions de la LOEX (PDF), **la majoria de les arribades estan condemnades a la irregularitat administrativa**, obligant aquestes persones a sobreviure en l'economia informal per un període mínim de 3 anys, després del qual podran iniciar el tràmit de regularització per arrelament.

Ateses aquestes mancances, al 2016 es va posar en marxa el programa integral d'atenció a persones refugiades de Barcelona, complementari al programa de l'Estat, conegut com el programa Nausica. Actualment compta amb 100 places i amb uns importants indicadors d'èxit.

"Refugi-Síria" arriba a conformar un únic sintagma, creant en el conjunt de la població un imaginari dels sol·licitants d'asil equivocats, doncs la realitat de Barcelona és força diferent. **Categories com ara "refugiats" o "migrants" no poden simplificar una realitat summament heterogènia d'històries de vida, trajectes i trajectòries dispars.**

Més enllà de l'Estat o les autonomies, les persones (refugiades o migrants) seguiran arribant a les ciutats. És per això que a Barcelona, com a moltes altres ciutats, continuem responent (sempre amb marges de millora), facilitant l'atenció i acollida en els nostres municipis amb tot un seguit de serveis que donen cobertura a unes necessites sobre les quals esperem una resposta responsable i mesurable de la resta de nivells de les administracions públiques.

Mentrestant, no podem ignorar aquesta realitat i fem nostra la frase de José Ángel Cuerda, antic alcalde de Vitòria: **"On acaben les meves competències comencen les meves incumbències."**

Bibliografia

- Capéans, J. (2016): *¿Qué es la Nueva Agenda Urbana?*, Ecosistema Urbano
- Delgado, M. (2007): *Por una ciudadanía virtuosa*, El País.
- Organización Internacional para las Migraciones (2015): "Informe sobre las Migraciones en el Mundo 2015 - Los migrantes y las ciudades: Nuevas colaboraciones"

Notes addicionals:

1: En sentència del 19 de gener de 2018 del Tribunal Superior de Justícia de Madrid arran d'una demandada de la Generalitat de Catalunya, es va indicar que la competència d'atenció correspon a les comunitats autònomes. Actualment Ministeri i CCAA estan negociant com es durà a terme aquesta atenció.

Pensem.

Pancarta de 'Refugees Welcome-Barcelona Ciutat Refugi' a la façana del consistori barceloní. Foto: Ajuntament de Barcelona.